

nagymonológját, amiért megérdemelt nyílt színi tapsot kapott. Helénke alakja ugyan-csak kidolgozatlan, felemás epizódszerep, melynek csak villanásai vannak, s ezeket Bajza Viktória igyekezett színesen, változatosan megoldani. Helénke esete egy másik dráma, amely itt azonban csak jelzéseiben ismerhető fel, így van megírva.

A Szomorú vasárnap régen várt szórakoztató előadás a közönség egy adott, a színház létezése szempontjából fontos rétege számára.

GEROLD László

KÉPZŐMŰVÉSZET

A TERMÉSZET SZÁNDÉKAINAK KITELJESÍTÉSE

A kortárs japán plakát. Modern Művészetek Képtára, Újvidék

Az elmúlt néhány évtizedben a plakátművészet egyrészt a mind fejlettebb technika, másrészt a témaválasztás szempontjából egyre sokrétűbbé vált. A fejlődési folyamatok eredményeként nőtt a műfaj megmérettetésének igénye, a plakátok az utcáról a galériákba vándoroltak, s a művészeti ág új fórumaiként létrejöttek a nemzetközi plakátkiállítások. Az európai s vele együtt a hazai közönségnek is első ízben ezeken nyílt alkalma megismerkednie a japán plakátművészettel, amelynek képviselői azóta is a legnagyobb sikereket könyvelhetik el e seregszemléken. A japán plakát megkerülhetetlen fogalom-má vált éppúgy, ahogy jó száz évvel ezelőtt az európai festészet megújulásában is sorsdöntő szerepet játszottak a Samuel Bing párizsi üzletében felbukkanó japán fametszetek. Akik láthatták az újvidéki Modern Művészetek Képtárában nyitva tartó, a kortárs japán plakátművészetet bemutató vándorkiállítást, alighanem megérezték ezt.

Japánnak a sajátunktól oly sok vonatkozásban eltérő adottságait, történelmét, kultúráját, társadalmi és gazdasági fejlődését, lehetőségeit és korlátait az évtizedekig zavart értetlenséggel bámuló kívülrőlők nagy hányada ma már nagyjából ismeri, ha nem is mindig érti. A japán kultúra és ezen belül a japán művészet azonban alighanem még ma is túl bonyolult a földteke innenső oldaláról szemlélőknek. Hiszen a távol-keleti ország művészete minden modernsége, újítása dacára is évszázadok mérhetetlenül szigorú, a legapróbb mozzanatokot is felölelő szabályaira épül, s ebből adódóan, aki mondjuk, egy japán plakátot szemlélve egy kicsit is többet akar a „jaj, de szép” üres élményénél, annak újra és újra vissza kell nyúlnia a gyökerekhez, a japán sajátosságokhoz, s figyelembe vennie a japán mentalitást, megnyilatkozási formáit és a japán ember világról alkotott elképzeléseit.

Az utóbbinál álljunk meg egy villanásnyi időre. Európai (balkáni?) ember számára még mindig bizarrul hat a távol-keleti emberek világa, pontosabban természeti szemlélete. Míg nálunk manapság óvatosan, szinte bocsánatkérően tiltakozgatnak a környezet módoszeres és kitartó pusztítása miatt, addig a japán embert a maga évszázados kultúrája óvja meg attól, hogy társadalmi akcióprogram keretében ismerkedjen meg a környezetvédelem fogalmával. Hiszen a japán ember a saját létét is a természet egy jelen-

ségeként fogja fel, s számára az egyetlen cél a világgal való minél tökéletesebb harmónia, a természet törvényeinek tiszteletben tartása lehet. Tehát egész élete során minden megnyilvánulásával önmaga és környezete viszonyának értelmezését vállalja magára, és ebben a törekvésben évszázadok óta kiemelt hely illeti meg a művészt, akinek egyetlenegy feladata van: a természet szándékainak kiteljesítése. Ez azonban nem a látvány hű visszaadását jelenti, a japán művésznek szigorú kánonok figyelembe vételével, ha nem is föltétlen betartásával, a természet „akaratát” kell kifejeznie. Azonosulnia kell a választott téma lelkével, s a japán művész számára nem véletlenül jelenti a legnagyobb elismerést az, ha azt mondják róla: a lelkével fest.

Nem ennek az írásnak a feladata annak a taglalása, mekkora forradalmat idéztek elő annak idején, a japán kikötők megnyitását követően az Európába is eljutó fametszetek, vagy a majd egy évszázaddal később megjelenő plakátok, tény azonban, hogy az európai művészek éppen ezen alkotások révén látták bizonyítva azt a tézist, mely szerint egy képről minden elhagyható, legfeljebb túlnyomó részük arról nem vett tudomást, hogy ami egy japán képről hiányzik, az semmiképpen sem a véletlen műve. A kínai, majd az ebből kifejlődő japán festészet törvényei a manapság alkalmazott grafikával, mindenekelőtt plakáttal foglalkozó művészek tevékenységében háttérszerepet kap ugyan, nyomai azonban kitörölhetetlenek. Ugyanis ha egy japán plakátot szemlélve az a benyomásunk támad, hogy megalkotója éppenséggel minden szabályt felrúgott, biztosak lehetünk abban, hogy ez csak a látszat. Némi túlzással ugyanis azt is mondhatnánk, hogy a japán képzőművészek, s köztük az e tárlaton szereplők is, hiszen a legkiválóbbakból válogattak a rendezők, többet elfelejtettek a szakma szabályaiból, mint amennyit európai társaik tekintélyes része valaha is megtanult. A japán művész a szakma elsajátítása közben számtalan törvényt tanul meg, számtalan ábrázolási módot fejleszt készségeg (például a japán festészetben csupán a ruharedő ábrázolásának tizennyolc különböző módozata van), hogy azután ezeket látszólag felrúgva éljen a művészi szabadság lehetőségével, s mondandójának megformálásához az arra legalkalmasabb módszert válassza ki. Magyarán: figyelmét nem a technikával való birkózás köti le.

Ebből adódik azután a japán plakátok hihetetlen tömörsége is. Alkotóik tiszta és áttekinthető, a szöveges és képi információkat elkülönülő részekre osztó kompozícióikkal, az alapszínnek hatásos társításával, a képtér egyenrangú elemeivé szerveződő negatív formákkal sajátos, a kommunikáció nyíltságára és egyértelműségére utaló képi nyelvet teremtenek. Szimbolikájuk legfőbb ereje nem a váratlanságban rejlik, hanem az egyszerűségben és közvetlenségben, amellyel a legköznapibb dolgokat is esztétikumná formálják. Katsui Mitsuo, a világhírű, jelen tárlaton is több alkotással szereplő grafikus ezt így fogalmazta meg: „Az alkotómunkában az azonosulás képessége a mérvadó. Ez az azonoságtudat gyökerezhet egy területben, egy országban csakúgy, mint egy kultúrában. A tervezői munka lényege az, hogy a megvalósulás egybeesést és azonosulást fejezzen ki egy üggyel vagy az emberek egy csoportjával. Miután a reklámgrafika kommunikációs eszközzé vált, az emberi közösség az ilyenfajta azonosulás kifejezését várja tőle... Minél inkább létrejön az a közösségi típusú azonosulás, annál biztosabb a hatás.”

Kétszer érdemes ezt a kiállítást megnézni. Először azért, hogy beteljünk a káprázatos technikai színvonal nyújtotta látvánnyal, s azután még egyszer, sok időt szánva rá, azért, hogy leckét vegyünk. Japán gondolkodásból.